

Лісова Т. В.
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри земельного та аграрного права
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

ДО ПИТАННЯ ПРО ВІДНОВЛЕННЯ ЗЕМЕЛЬ ЯК РІЗНОВИДУ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

Відповідно до Основних засад (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2020 року, затвердженої Законом України від 21.12.2010 р. №2818-VI, стан земельних ресурсів в Україні близький до критичного. За період проведення земельної реформи значна кількість проблем у сфері земельних відносин не лише не розв'язана, а й загострилася.

На всій території України поширені процеси деградації земель, серед яких найбільш масштабними є ерозія (близько 57,5 відсотка території), забруднення (близько 20 відсотків території), підтоплення (близько 12 відсотків території). Зменшується вміст поживних речовин у ґрунтах, а щорічні втрати гумусу становлять 0,65 тонни на 1 гектар.

На переконання вчених, кризовий, а місцями — катастрофічний стан земельних ресурсів України та негативні явища у землекористуванні, що є наслідками недоліків у системі правового регулювання охорони та відновлення земель в нашій державі, підкреслюють необхідність вдосконалення правового регулювання земельних відносин в Україні.

Негативні процеси як природного, так і техногенного характеру впливають на стан земель сільськогосподарського, лісогосподарського та іншого призначення. Це потребує вжиття комплексу відповідних адекватних заходів. Серед них самостійне місце займають рекультивация, консервація, відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва та ін.

Доцільно зазначити, що виходячи зі змісту земельно-правового регулювання, земельні відносини як предмет земельного права можна визначити як відносини, пов'язані з використанням, охороною та відновленням земель.

Відновлення повинно стосуватися не тільки якісного стану земель, а й інших параметрів, наприклад, відновлення порушених земель. Воно має здійснюватись в різних правових формах.

Так, порушені землі потребують проведення рекультивациі. Як слушно зазначають деякі науковці, рекультивациєю земель є законодавчо забезпечений комплекс організаційно-правових, технічних, фінансових, землевпорядних та інших дій, пов'язаних з виконанням органами державної влади та місцевого самоврядування належних їм функцій і повноважень, а також власниками землі і землекористувачами прав і обов'язків щодо використання й охорони земель різних категорій з метою відтворення порушеного внаслідок антропогенного впливу природного стану і функціонального призначення землі, як об'єкта права власності українського народу й основного національного багатства, що перебуває під особливою охороною держави.

Деградовані та малопродуктивні землі, господарське використання яких є екологічно небезпечним та економічно неефективним, потребують проведення заходів консервації, спрямованих на відновлення їх якісного стану, шляхом припинення їх господарського використання на визначений термін та залуження або заліснення.

В умовах утворення дрібних земельних ділянок сільськогосподарського призначення, непридатних або малоприсаєдбаних для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, правовою формою відновлення земель слід вважати і консолідацію земель сільськогосподарського призначення.

Яка, як наголошують науковці, має супроводжуватися переведенням площ ріллі у більш екологічно стабільні види угідь, відновленням лісо-смуг, меліоративних систем, іншими заходами із раціональної організації консолідованих земельних ділянок, а отже, і розроблення теоретичної основи для правового механізму консолідації.

Заходи щодо відновлення земель зазвичай мають екологічну спрямованість. Проте, у чинному земельному законодавстві залишаються недостатньо врегульованими суспільні відносини у сфері відновлення земель. Правові норми з питань виконання заходів з відновлення якісного стану порушених внаслідок промислової та іншої діяльності земель, закріплені у нормативно-правових актах різної юридичної сили, мають переважно загальний чи декларативний характер, несистематизовані, що призводить до виникнення юридичних прогалин та колізій у механізмі правового регулювання земельних правовідносин.